

Az élet nem habos torta

Van-e a cukrásznak karácsonya? Persze, hogy van: mézeskalácsból készült műhelyben habos torták, mélybarna csokoládéval nyakon öntött zserbószeletek, gazdagon töltött mákos belesék között, fenséges illatok felhőjében sűrög-forog — és természetesen boldog, boldog! Tágra nyitott gyerekszem bámulja irigykedve: mi csoda élet; az ízeknek, színeknek, formáknak minő pompája! Hát lehet ennél nagyobb élvezet: eltölteni hosszú éveket ilyen édes-cukros-krémes boldogságban?

A magam korabeli szegedi számára

„a Z. Nagy” fogalom.

Totyogós gyerekként a Z. Nagynál ette eleme első krémest, év végi bizonyítványosztás után ott kapta a jutalmaként járó poharas fagyit, korosodván „a Z. Nagy” gesztenyepüréje vagy sarokháza csillapította éhségét, s háziasszonyként az ő teasüteményei, apró, sós pogácsái mentik meg a zavartól, ha váratlan vendég érkezik a házhoz.

A József Attila sugárúti apró cukrászdában pedig már nem a papa, Z. Nagy Bálint méri a fagyilaltot, nem ő a *parancsnok* a konyhában; hat esztendeje már csak receptjeiben, az általa kevert ízekben, a törzsvendégek emlékeztében él a mester. Na, meg az utódaiban. Három gyermeke közül kettő az ő nyomdokaiba lépett: a felsővárosi kis cukrászdában ma Rózsika fogadja a törzsvendégeket, meg a fagyírt sorba álló újabb jövevényeket. A konyhában meg-megfordul még édesanyja, és nélkülözhetetlen jobbkeze. 25 esztendő lánya, Jutka. Három nő, három generáció — egy szakma rabságában.

Rózsika néni:

A férjem Makón, Winkelhofnál tanult, s ötven esztendeje lett cukrász. Az első üzletet Szegeden nyitotta meg, 1941-ben, miután a mestervizsgát letette. A volt Cézus cukrászdát vette bérbe, a bíróság közelében lévő tejvíz helyén. Még abban a hónapban összeházasodtunk. Nagy reményekkel telve vágtunk neki az életnek, Rózsika lányom egy évre rá megszületett. Aztán jött a háború: a papát behívták, tisztí szakként szolgált a katonaságnál. Mi mentünk vele, ahová hívták. Kaposváron született meg Erzsikém, '44-ben, más családokkal továbbmentünk Halasra, Körömdre. Bejöttek az oroszok, mindenki menekült, mi csak visszafordultunk. Emlékszem, búzaszentelő napja volt, ezer ágra sütit a nap... De amikor a cukrászdát megláttuk, földbe gyökerezett a lábunk.

Egy férfit találtunk a konyhában

Azt mondta, kivette az üzletet, ő itt főzni akar. Törtük a fejünket a papával, mit tegyünk? Megegyeztünk: a bácsi főz, mi meg sütünk. Lassan szállingózni kezdtek az emberek. Egyszer csak azt mondta a társbérnök: „Ezek nem esznek, csak süteményt” — és elment.

Igy evickéltünk fölfele. Az ötvenes évekre rendbehoztuk az üzletet, berendeztük szép, faragott bútorkkal, igazi preszóban, hangulatos cukrászdában vártuk az embereket. Szerelmek szövődtek és bomlottak fel a szemünk előtt, és újak születtek...

A színészek kedvenc helye lett

ez. Törzsvendégünk volt Inke László, Rajz János, Bessenyei... Nyitva voltunk késő estig, vártuk a színházi előadás végét. Mielőtt a pesti színészek különvonata elindult, beugrottak még hozzánk. Hogy az ötvenes évek karácsonyán mi volt a sláger a Z. Nagynál? Minthogy akkor nem lehetett szaloncukrot kapni a boltokban, fondános géppel süritettük be a cukrot, formákba öntöttük, selyem- meg aranypapírba csomagoltuk, éjszakákon át. Az emberek, hiába voltak azok szűkös esztendők, ettől nem sajnálták a pénzt. Kelendők voltak a kalácsok, a beigli. Dolgoztunk éjjel-nappal, nehogy csalódást okozunk azoknak, akik már rendszeresen visszajártak hozzánk. A sok-sok munka ellenére boldogok voltunk, úgy éreztük, egyenesbe kerültünk. Egy nyári, hétfői napon — ez volt a pihenőnapunk — a papa bevásárolt és elment a család a gőzfürdőbe. Egyszer csak telefonhoz hívnak bennünket, menjünk a cukrászdába. Két férfi állt az ajtó előtt.

lepecsételték, és elvették

kulcsainkat. Be se tehetők oda a lábunkat: államosították az üzletet. A folszereléseket, a szép bútorkat, még az élelmiszert sem vihettük ki onnan. A gyerekek sírtak: bennmaradtak a kis kerékpárok is.

Hogy mit éreztünk? Az a legszörnyűbb háborús élményekhez hasonlított. Bálintka azért augusztusban megszületett. Tuléltuk.

Egy idő után a papa állást kapott a cukrászüzemben, pár év múlva visszakapta az iparendélyét. Fogtuk magunkat, és otthon, a lakás apró konyhájában hozzálatunk újból sütni. Csokis mézkupot, pi-schingert, krémest, tortát. En fölmondtam a Kársz utcai csemegeben, és kiálltam a Marx térre meg a Szent István téri piacra, árulni. A karácsony előtti napokon alig aludtunk, ismét

gyártottuk, csomagoltuk a szaloncukrokat.

Mi hogy ünnepeltünk? Pulykasült, sült alma volt az asztalon, az anyósom jóvoltából,

ból, a papa diós tortát készített csokikrémmel, a sláger meg a kávélikőr volt. Pihenni nemigen tudtunk: nekünk az ünnepek, a hétköznapi egyaránt a munkát jelentették. Különösen, hogy 1954-től bérbe vettük ezt a sugárúti üzletet... Korábban a papának, most Rózsikának segíték. Ameddig bírom.

Rózsika:

Kisgyerek korom óta állandóan ott sündörögtem szüleim körül, szerettem az édességet, a jóvást-menést, sőt, szívesen segítettem is. Arra azonban

nem vágytam, hogy itt maradjak,

s ez legyen az én életem is. Gimnáziumba jártam, tanulni szerettem, különösen a humán tárgyakat. Jelentkeztem is a bölcsészkarra, de azt mondták, ismerve édesapámat: iparoslány menjen csak inkább dolgozni. Hát itt ragadtam. Mestervizsgát tettem és dolgoztam. Reggeltől estig. Akkor se fagyaltgép, se más modern felszerelés nem volt, csináltunk hát mindent magunk. Eltelt keményen az élet vele...

Az üzlet

a '70-es években ment a legjobban.

Olesőbb volt az alapanyag, és megvehető volt minden, a környékbéli iskolákból özönlöttek ide a gyerekek. Most, hogy hét forint egy gombóc — a tej-, a cukor-, a tojásár miatt — felére csökkent a fogyasztás. Megpróbálunk újítani. Modernizáljuk az üzletet, az összes külföldi úton bújuk a könyveket: újabb recepteket is keresünk. Bár igyekszem megőrizni mindent, amit apukámtól tanultam, az ő ízeit továbbadom. Ehhez ragaszkodom. Ezen volt a vita az öcsémrel, emiatt váltak el útjaink öt éve. Mára ezt is kihevertük. Nem akarok lemondani a Z. Nagy-féle Moszkaueréről, a fügedesszertéről, a kandírozott gyümölcsről. A nehéz vajas krémek helyett azonban igyekszünk tejszíneset kínálni. Hogy elégedettek vagyunk-e? Békességben élünk, igyekszünk helytállni.

Álom, az nem volt

Megszoktuk, hogy dolgozunk. Hogy állandóan dolgozunk. Balázs atya is tudja: mi, akár a papa, szombaton, vasárnap, karácsonykor is, a vevőket szolgáljuk.

A példakép számomra szüleim munkaszeretete maradt.

De ahogy én nem akartam itt maradni, ugyanígy nem kívántam Jutkának, a lányomnak se. Én végigcsináltam, de neki azt mondom: szabad az út, válassz!

Judit:

Érettségi után elvégeztem a két éves gyógyszer-táti asszisztens tanfolyamot, és elhelyezkedtem a Kígyó patikában. Közben anyu üzlettárs nélkül maradt, be kellett állnom segíteni. Sok volt a két munkahely: ezt választottam. Anyagilag biztos jobb ez, bár

a gyógyszerészetben is van fantázia.

Szóval, emiatt fáj egy kicsit a szívem. Húszévesen elkezdtem a pesti vendéglátóipari szakközépiskolát is, így ezt a szakképzettséget is megszereztem. Nem dicsekvésképpen mondom: a konyhában most én vagyok a szakember. Ha rajtam múlna, én sokat újítanék. Irigykedve olvasom a Burda édességes könyvét, de hát én honnan — és mennyiért! — vegyek lenmagot, szeszamagot? És ha szereznek is, itthon ki tudná megvenni az olyan drága süteményt? Vannak alapanyagok, amelyekről, mint a keményítőpor — még nem is hallottam. Persze van elérhetőbb álmom:

kedvencem a pesti Bécsi kávéház,

vágyam, hogy oda menjek gyakrolatra. De gondolkodtam azon is, elmegyek dolgozni a szemüveggyárba. Vagy nyitok egy illatszerboltot. Annak akkor zárom be az ajtaját, amikor én akarom. Esténként fáradt vagyok, alig van kedvem, erőm csatorászni. Pedig a társaság hiányzik. Amikor bemutatózom, azt hiszik.

a föld fölött tíz méterre

lebegek, fölvet a pénz. Csak egy napot töltene el velem bárki, itt, a hátsó kis konyhában...

Hogy karácsonykor mit csinálók? Szenteste előtt négyig itt dolgozom; aztán a rokonoknál vacsorázunk. A keresztlányom húszónapos, aranyos, csodaszép baba... Kedden, szerdán pihenek, aztán minden kezdődik előlről. Jön a Szilveszter.

CHIKÁN ÁGNES

Napszámos grófnő

Motto: „A lehetetlen célok megvalósításának nagyszerű kudarcai alapján rangsorolom az embereket.” (Faulkner)

— Szóval, te grófi származék volnál. Mutasd magad, hadd lássam az úri vonásaidat! Vékony, keskeny arc, nagy, kerek szemek, törekény testalkat. Szépen ülsz, egyenes háttal, úgy rakod a lábaid, ahogy illik. Viszont, mintha több keménység lenne a tartásodban, mint büszkeség. Nem vagy elég arisztokratikus. A mozdulataid, ahogy például a hajad igazítod, abban, kétségtelen, van valami méltóság, meg fegyelmecen az arcmozgásod is.

— Hagyd abba, marhaság. Nézd meg a kezemet! Csupa in, csont, dagadt erek. Ilyenkor nem is annyira, reggelente érzem úgy, mintha egy fölfújott luftballon lenne. Amikor megnyugszik, megduzzad. Nem fáj, hamar bejáródik. A lábam meg azért húzom ferdén magam alá, hogy ne lásd meg a csizmam. Tizenöt éves, vagy hétszer cseréltettem a cipzárat, mióta megvan. Jó darab, még bírja pár évig. Ezzel a flokonruhával is nagyon elégedett vagyok: szürke alapon fehér és halványrózsaszín, apró virágok — garantáltan színtartó, sohasem fakul meg. Kislóra vettem a rongyosban. A hajam szép mákosan öszül, mintha direkt lenne. Természetes göndör, a fodrász csak ártana neki, olykor-olykor becsavarom. Nahát, ez az én pedigrem. Néha eszembe jutnak az ösök. Mulatságos érzés. Kinézek a hatodikról, a 2+2-es ablakából, ott-e a hintó a parkolóban. Sehöl se látom a Trabantok, Daciák, Wartburgok között. Az én grófságom lényege, hogy két lábon álljak a földön. Így érzem: voltam, vagyok, leszek — szakadásig. És csinálom, teszem — bírom, kibírom.

*

Duccal?

— Soha. Életszerűen. Guldenburgok Magyarországon sosem voltak. Talán lesznek, de belőlem soha. Én huszonhárom éve, mióta tanítok, egyfolytában

azon erőlködöm, hogy a gyerekekhez bírjak fölemelkedni. Ezt pedig sértődötten nem lehet csinálni. Egy hetedikés már mindent észre vesz. S én is régen rájöttem, ez az életem: a magyar nyelvtan és irodalom, az orosz. Most ugyan német átképzésre járok, kicsit sok..., kicsit gyors, alig-alig fér az időmbe, mégis... talán hálás is vagyok. Jölesik egy kis agytorna. Egy ilyen öregedő nőnek szerintem kifejezetten hasznos. Kondicionálják a szellemet.

— Á, á... A sosem volt grófnő, a szocialista értelmiségi is rendszerváltásra kényszerül. Eddig balra kavarta a rántást, ezután majd jobbra. Ugye, tudod, hogy ezt is mondják, gondolják rólatok.

— O, ez semmi! Az ilyeneket a tanárok meg se hallják. Ellenben ez a rántás jó példa. Pont ezt vágta a fejemhez egy asszony nemrég.

Éspedig?

— Bejárónót kerestem. Fölhívtam, épp csak ajánlólevelet nem kért, aztán ahogy meghallotta, mi a foglalkozásom, rámondott, tanuljak meg főzni, rántást készíteni, ne pedig tüntessek... „bérdemonstráljak”. Így is túl vagyok fizetve.

Tehát te is jársz takarítani.

— Helyesbítsünk, mindig is jártam napszámba. Három gyereket tartottam el, taníttatom őket, próbál ki egyedül, majd meg tudod. Különbben mindenütt nagyon elégedettek voltak velem. Büszkén mondhatom, a földről ehetsz, ahol én takarítok. Nyaranta elszegődöm paradicsom-, paprika-, málnaszedőnek, ősszel, tavasszal lakodalmakban teríték, felszolgálók, télen meg disznóvágásokra járok. Különbül szétbontanék egy disznót, mint némelyik hentes. De ezt nem hagyják nőre. A belpucolást, azt igen. S ki mernék állni a legfinesebb parasztasszonnyal. Ne félj, az én kezemben nem szakad szét a bél, még töltsé közben sem, soha.

*

— Gonoszkozhatok? Sok a szüfrassettes állár benned. Terád is hatott a Rendszer, buzgón emancipálódtál. Miért nem beszélsz a szerelmeidről?

— Csak arról lehet szólni, ami van. S fönttartom magamnak a jogot, hogy még legyen, lehessen szerelmem. A régi-ekről már nem is álmodom, méltatlanok lettek hozzám, nem a grófnőhöz, a nőhöz, az asszonyhoz.

— Na, idefigyelj! A fiad már megnősült, hármótoknak minek a 2+2-es? Ott a baktói kerted is...

— Ha eddig fönttartottam mindent, csak nem örültem meg, hogy túladjak bármelyiken is. Ez a mi tőkénk, a vagyónunk. A kertet szüleim hagyták rám, tizennyolc éves, beállított, termő gyümölcsfákkal, kis házzal. A lakást kölesből újítottam föl, most kőtyavetyéljem el, amikor kész? Végigdolgoztam az életemet, teremtettem, alkottam, mert az nekem a tanítás. Soha életemben nem loptam, egy fillért senkitől el nem vettem, most adjam meg magam? Az én diplomám az életem. Még hozzá értelmiségie. Tudod mit? Negyvenöt éves koromra nekem jár egy külön szoba, és a gyerekeimnek is. Fizettem érte, nem kaptam, a szüleimnek már csak egy magánházuk volt, abból lett a kert. Gondozom, művelem — természetesen a felét kiadtam — onnan van az ennivalónk, meg persze a napszámosokból. A fizetésem kilenc és fél ezer, a rezsim (télén) hét és fél.

— Gondolkozz, az istenért! Jövőre éhen halsz.

— De könnyen kimondod! Képzeld, idén ősszel kértem életemben először segélyt. Ezeröttszáz forintot adtak az iskolai beiratásra. Többször és nagyobb összeg nem jár, mivel rendeztek a körülményeim. Erről győződtek meg a környezettanulmány alkalmával: benéztek a szekrényincikbe, nem dugtam el semmit a lakásból. Megalázó volt, mert ezt a pénzt kértem. Ha innék, elszörnám a pénzt, éhezhetném a gyerekeimet, akkor járna segély. Arra nem voltak kíváncsiak, hogy nem láttam még belülről a szegedi színházat, hogy hol olvasok újságot, szakirodalmat.

— Az a legkönnyebb, bedobni a törülközőt. Nekem abban nincs gyakorlatom, úgyhogy meg se próbálom.

— Legyen erőd, grófnő!

M.-né H. Katalinnal
MAG EDIT
beszélgetett

